

FERİT EDGÜ'NÜN KAÇKINLAR'INDA ŞİDDETİN YANSIMALARI

“Ferit Edgü'nün Kaçkınlar'ında Şiddetin Karanlık Yüzleri Üzerine Bir İnceleme” adlı makale, 2-5 Eylül 2020 tarihlerinde Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi'nde düzenlenen 2nd International Congress on Academic Studies in Philology adlı kongrede sunulan sözlü bildirinin genişletilerek makaleye dönüştürülmüş şeklidir.

Öz: Şiddet, insanoğlunun yıkıcı ve karanlık yüzünü yansıtan bir eylem alanına karşılık gelir. Tanzimat Dönemi'nden itibaren Türk Edebiyatı'nda sıklıkla kullanılan izleklerden biri olan şiddet, bireysel ve toplumsal sorunların yansıtılmasında önemli bir yere sahiptir. 1950 kuşağının önde gelen öykücülerinden Ferit Edgü'nün 1959'da yayımlanan *Kaçkınlar* adlı kitabında yer alan birbiriyle bağlantılı öykülerde şiddet, toplum içinde görülmemenin, duyulmamanın ve anlaşılmamanın sonucu olarak ortaya çıkar ve kişilerin yalnızlık, yabancılaşma ve bunaltı gibi duygularının dışavurum aracı olarak kullanılır. Varoluşsal kaygıların egemen olduğu, zorluklarla sürdürdükleri, yaşamaya değer bulmadıkları hayatlarını, başkalarının gözleriyle değerlendiren hikâye kişileri, içine düştükleri çıkmazda şiddete başvururlar. *Kaçkınlar*'da şiddetin yansımalarının ele alındığı çalışmada, şiddetin bireysel ve toplumsal yaşamda görülme biçimleri ve şiddet ile iktidar ilişkileri irdelenerek, şiddetin fiziksel ve psikolojik etkileri yapılan metin incelemeleriyle ortaya konulmuştur. Bu yolla literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ferit Edgü, Hikâye, 1950 Kuşağı Hikâyeciliği, Şiddet, Edebiyat ve Şiddet.

Reflections of Violence in Ferit Edgü's *Kaçkınlar*

Abstract: Violence refers to a field of action that reflects the destructive and dark side of human beings. One of the most frequently used themes in Turkish Literature since the Tanzimat Period, violence has an important place in reflecting individual and social problems. In the interrelated stories which are in the book named *Kaçkınlar* published in 1959 by Ferit Edgü, one of the leading short story writers of the 1950 generation, violence emerges as a result of being unseen, unheard and not understood in society and is used as a means of expressing people's feelings such as loneliness, alienation and anxiety. The characters who from the perspective of others evaluate their lives that are dominated by existential anxieties, that they live with difficulties and they do not find worth living resort to violence when they find themselves in a predicament. In the study which reviews the reflections of violence in *Kaçkınlar*, examining the ways in which violence is seen in individual and social life as well as the relationship between violence and power, the physical and psychological effects of violence have been revealed through text analysis. In this way, it is aimed to contribute to the literature.

Keywords: Ferit Edgü, Story, 1950 generation storytelling, Violence, Literature and Violence.

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
49. SAYI / VOLUME
2021-BAHAR / SPRING

Sorumlu Yazar Corresponding Author

Dr. Öğr. Üyesi
Aslı SOYSAL EŞİTTİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üni.
İletişim Fak.
İletişim Bilimleri Böl.

asli soy salesitti@comu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6762-6839

Gönderim Tarihi

Received
16.09.2020

Kabul Tarihi

Accepted
05.05.2021

Atf

Citation

SOYSAL EŞİTTİ, Aslı (2021),
“Ferit Edgü'nün Kaçkınlar'ında
Şiddetin Yansımaları”, *Türklük
Bilimi Araştırmaları*, (49), 35-52.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

Giriş

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te şiddet kelimesi, *bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, hız, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç, duygu veya davranışta aşırılık* anlamlarına karşılık gelir. Ayverdi ve Topaloğlu (2007: 1007) tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük*'te ise *bir güç, hareket veya kuvvetin derecesi, doğal hâlden daha fazla olma, aşırılık, fazlalık, meseleleri uzlaşma yoluyla değil kaba kuvvet kullanarak halletmeye kalkışma ve bunun için kullanılan kaba kuvvet, sertlik, aşırılık* anlamlarına karşılık kullanılmaktadır. Şiddetin sözlüklerdeki karşılığının, şiddetin fiziksel boyutunu, güç ve zor kullanmayı kapsadığı görülür. Fiziksel şiddet ya da zor kullanma, toplumsal olarak daha görünür olduğu ve etkileri takip edilebildiği için daha çok gündem oluşturmakla birlikte, kişinin çevresine ya da kendisine uyguladığı psikolojik ve duygusal zararlar da şiddet eyleminin yansımaları olarak görülmelidir. Hobart, *Oxford English Dictionary*'de şiddetin kullanımları arasında

bedene zor uygulama, bedensel zedelenmeye neden olma, kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama, bozma ya da uymama, rahatça gelişmesini ya da tamamlanmasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme, anlamın çarpıtılması, büyük güç, sertlik ya da haşinlik, kişisel duygularda sertlik ve tutkulu davranışlara ya da dile başvurma (2018: 52)

gibi açıklamaların olduğunu söyler. *Oxford English Dictionary*'de şiddetin genişleyen anlamı, şiddetin insanların hayatında sadece fiziksel boyutuyla ya da zor kullanma yoluyla bulunmadığını; duygusal olarak da onların hayatını etkilediğinin görülmesini mümkün kılar (Michaud, t.y.: 5). Şiddet kelimesinin birden fazla anlama sahip olması, şiddetin günlük hayattaki bireysel ve toplumsal yansımalarına daha ayrıntılı bir biçimde bakılmasını gerektirir.

Şiddet, çok yönlü ele alınması gereken bir kavramdır. Şiddetin ortaya çıkış sebepleri, şiddet görmek ve şiddet göstermek arasındaki ilişki, şiddetin iktidar mekanizmaları ile bağları, şiddet kavramının anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Şiddetin ya çoğunlukla içgüdüsel olarak ortaya çıktığının düşünüldüğünü ya da sadece çevresel etkenlerden kaynaklanan bir davranış olarak görüldüğünü söyleyen Moses (2018: 23), psikiyatristlerin genellikle şiddet gösteren bireyin *toplumla ve ebeveynleriyle* ilişkisine dek tüm geçmişe odaklandıklarını ifade eder. Şiddetin ortaya çıkış sebepleri geçmişten günümüze dek üzerinde en çok araştırma yapılan konuların başında gelir. Şiddetin ortaya çıkış sebepleri incelenirken öncelikle *bireyin kişilik yapısına* odaklanılır. Ayrıca *yetersiz kalan ana-baba-çocuk-aile ilişkisi, aile şefkati ve ayrıca nesilden nesile aktarılan*

şiddet içeren davranış biçimlerinin de şiddet davranışının ortaya çıkışında etkili olduğu görülür. Ayrıca şiddetin ortaya çıkışında *sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin yanı sıra yoksulluk ve işsizlik* de etkili olur (Moses, 2018: 24). Şiddetin ortaya çıkmasında hem aile ilişkileri ve kişilerin geçmiş yaşantıları hem de toplumsal faktörler etkilidir. Şiddet ile ilgili yapılan araştırmalar, şiddet gören kişilerin şiddet gösterme eğilimlerinin arttığını ortaya koyar. Şiddetin her türüsü, insanlar üzerinde yıkıcı bir etkiye sahiptir. *Kontrol kaybını utanç ve suçluluk izler (...)* Öfke ve şiddetin eline düşmüş saldırganlar kontrol kaybı, utanç, suçluluk duygularıyla dönüşü olmayan bir yolda ilerlerken, saldırıya maruz kalanlar da karşı şiddetin ilk adımlarını atarlar (Erten - Ardalı, 2018: 158-159). Kişilerin şiddet görmesinin, şiddet göstermesi üzerinde etkili olduğu, bu durumun da şiddet içeren eylemlerin azaltılmasının önünde engel teşkil ettiği ifade edilebilir.

Şiddet kelimesinin Latince karşılığı *violentia*'dır. *Violentia, şiddet, sert, acımasız kişilik ve güç* demektir. *Violare fiili ise şiddet kullanarak davranmak, değer bilmemek, (kurallara) karşı gelmek anlamı taşır. Bu sözcükler vis ile bağlantılıdır. Vis ise güç, erk, yetke, şiddet, bedensel güç kullanımı demek olduğu gibi, nitelik, bolluk, öz ya da bir şeyin asıl yapısı anlamlarına da gelir* (Michaud, t.y.: 5-6). Bu bağlamda şiddet ile güç arasındaki bağın ortaya konulması, şiddet ile iktidar arasındaki ilişkinin anlaşılmasına imkân verir. Şiddetin günlük yaşam içinde çeşitli güç göstergelerinin elde tutulması aracılığıyla da yansıtıldığı görülür. İktidarın güç göstergelerini elinde bulundurması, şiddet uygulama gücünü de elinde bulundurması anlamına gelir. Caillois (2018: 79), insanların zihnindeki iktidar imgesinin gücünün, iktidarın sahip olduğu silahlardan daha önemli olduğunu söyler. Şiddet uygulamaktan ziyade şiddet uygulama gücünü elinde bulundurmanın, iktidarın insanlar üzerindeki tahakkümünü belirlediği ifade edilebilir.

Bireysel ve toplumsal yaşam içinde şiddet, farklı biçimlerde görünür olur ve insanların yaşamlarını etkiler. Şiddetin iktidar mücadelesi için başvurulan bir eylem olduğu, sadece şiddete maruz kalanların değil; şiddeti uygulayanlar ve şiddete şahit olanların da şiddetin etkisi altında olduğu, şiddetin hem fiziksel hem de ruhsal olarak insanları derinden etkilediği söylenebilir. Şiddet kelimesinin çoklu anlamı, edebi metinlerdeki şiddetin yansımalarını farklı biçimde okumayı mümkün hâle getirir.

1950'ler Türkiye'de siyasal, sosyal ve kültürel meselelerde hızlı değişimlerin yaşandığı yıllardır. Bu değişim edebiyata yansyarak dünyayı farklı bir biçimde anlamlandıran, dili farklı biçimde kullanan, yalnızlık, yabancılaşma, bunaltı, huzursuzluk, anlamsızlık, boşluk, hiçlik, şiddet, suç vb. izleklere yer veren, varoluşçu felsefenin etkisi altında öyküler kaleme

alan genç öykücülerin ortaya çıkmasına imkân sağlar. *Varoluşçuluk varlığını özellikle hikâyede hissettirir. Bu akımdan etkilenen hikâyeciler bir anlamda bu felsefenin bazı kavramlarını edebi metnin kendine özgü kuralları içine yerleştirirler* (Kurt, 2009: 145). Leyla Erbil, Orhan Duru, Bilge Karasu, Demir Özlü, Onat Kutlar, Feyyaz Kayacan, Adnan Özyalçın ve Ferit Edgü bu kuşağın önde gelen öykücüleridir.

Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olan Ferit Edgü'nün *Kaçınlar* adlı kitabında bulunan hikâyeler, varoluşçu felsefenin izlerini taşır. Ferit Edgü, 1960'lı yılların başında Türkiye'de epey tartışma yaratan varoluşçuluğun Türk öyküsündeki yansıması olan *bunalım edebiyatının* temsilcilerinden biridir (Özata Dirlikyapan, 2007: 122). Edgü'nün bu dönemde kaleme aldığı hikâyelerdeki kişiler, genellikle yalnız, mutsuz, karamsar ve dış dünya ile uzlaşamayan bir ruh hâli içerisindeyler. Deveci (2012: 26), Ferit Edgü'nün ilk dönem hikâyelerinde görülen gerçeğin ve somut dünyanın peşinde olma kaygısının sonraki dönemlerde izleksel kurgusunu da şekillendirdiğini, *bunaltı, çaresiz, iletişimsizlikler içerisinde yalnız ve yabancı, umutsuz ve karamsar öykü kişileri(ne)* yer verdiğini belirtir. *Kaçınlar*'da hayatın anlamsız olduğunu düşünen hikâye kişilerinin içine düştükleri bunalım ile şiddete başvurdıkları görülmektedir. Hikâyelerde şiddetin hikâye kişileri tarafından farklı biçimlerde temsil edildiği görülür. Hikâyelerde şiddet, kendini ifade edecek dilden yoksun olmanın, insanlar tarafından anlaşılmanın ve yok sayılmanın sonucu ortaya çıkabildiği gibi, iktidar mücadelesini yansıtan bir araç yerine de geçebilir. Hikâyelerde şiddetin nesnesi başka insanlar, hayvanlar, nesnelere olabildiği gibi, kişilerin kendilerine yönelik şiddet uygulayarak şiddetin öznesi haline geldiği de görülmektedir.

Kaçınlar adlı kitap, yazar tarafından iki bölüm şeklinde düzenlenmiştir. Birinci bölüm başlığı altında "I. Kaçkın/Öndeyiş", "Odada", "Dışarsı", "Sondeyiş" adlı öyküler, ikinci bölüm başlığı altında ise "II. Kaçkın", "III. Kaçkın", "IV. Kaçkın" adlı öyküler yer almaktadır. Şiddet izliğinin *Kaçınlar* adlı kitapta yer alan öykülere yansımaları çalışmada beş başlık altında incelenerek, şiddetin ortaya çıkışında bireysel ve toplumsal yönler, psikolojik yansımalarıyla irdelenerek şiddetin insanoğlunun yaşamındaki problemleri konumu çok yönlü bir bakış açısıyla ortaya konulmuştur. Şiddet kelimesini çoklu anlamı, edebî metindeki şiddetin yansımalarının farklı biçimde okunmasını da mümkün kılmıştır.

1. Kendini İfade Edecek Dilden Yoksun Olmanın Getirdiği Şiddet

Kaçınlar'da yer alan hikâyelerde kendini ifade edecek dilden yoksun olmanın şiddet eylemini beraberinde getirdiği görülmektedir. "I. Kaçkın/Öndeyiş" adlı hikâyede, dış dünyada birdenbire geçmişin anıları

tarafından kuşatılan bir adamın, kendini ifade edecek dilden yoksun olması, konuşacağı kimsenin olmaması, yalnızlığın yarattığı yoğun baskı sonucu şiddete başvurması anlatılmaktadır. Hikâyede bilinç akışı tekniği kullanılmıştır ve yer verilen hikâye kişinin geçmişinden hatırladığı anlar hayal kırıklıkları ile doludur. Bu hatırlayışlarda çocukluğu, çocukluk arkadaşı Gün ve Gün'ün annesi tarafından istenmeyişi öne çıkar. Çocukken Gün'le beraber ekmek attığı balıklarını ve balıklardan birinin ekmeği yemediğini, onun da bu balığı yakalayarak eline aldığını sonra yine akvaryuma bıraktığını ancak balığın öldüğünü hatırlar. O günün hatırası: *Burkuldum. Balık. Benim öldürdüğüm balık -gerçekten onu ben öldürmüştüm- camın gerisinde, bu tuzağın içinde, yeşil renkler içinde, öbür balıklardan ayrı, dipte, oynasız duruyordu* sözleriyle ifade edilir (Edgü, 2017: 12).

Hikâye kişinin akvaryumun içinde diğer balıklardan ayrı duran balığın ölümüne sebep olduğu düşüncesiyle, Gün'ün annesi tarafından arkadaşlıklarının engellenmesine olan öfkesi birleşir ve balığın ölümüyle Gün'ün kaybı zihinde ilişkilendirilir. Vitrinin önünde geçmişini, kendi çocukluğunu ve Gün'ü hatırlarken, bu hatıralar yüzünden yapmak istediklerini başaramadığını ve engellendiğini düşünür. İnsan saldırganlığının veya şiddetin, dürtüsel engellenmeyle yakından ilişkisi olduğunu dile getiren Kaptanoğlu (2009: 9), insanlarda öfke ve saldırganlık yaratan durumların karmaşıklığına dikkat çeker. Hikâye kişinin geçmişi düşünmesi, engellenmişlik hissi ile dolmasına sebep olur. Hissettiği hayal kırıklığıyla, haksızlığa uğradığını ve küçük düşürüldüğünü düşünen hikâye kişisi bunadır. *Duruyordu. Akvaryum... Bu sözcük güneşli bir gün gibi. Saçma yalnızlık. Gün'ü de gördüm orda. O an üçümüz beraber. Ben dışardayım. Eski ben. Camdan parlak ışıltılı bana bakıyordu. Bunaldım* (Edgü, 2017: 12). Vitrinin önünde akvaryuma bakarken kurtulamadığı geçmiş düşüncesine yeniden kapılan hikâye kişisi, içinde bulunduğu zaman diliminde şiddeti kendini ifade etme aracı olarak görerek hırsıyla vitrinin camına saldırır. Bay AYTEKİN (2015: 32), yoğun çaresizlik ve güçsüzlük duygularının kökenlerinin çocukluğa dayandığını ve bu duygularla baş edilemediği takdirde duyguların yaşamın daha sonraki evrelerine de aktarıldığını, bu durumda kişilerin çaresizliğin inkârı olarak şiddete başvurabildiklerini söyler. Akvaryum aracılığıyla somutlanan geçmiş yaşantılarla ilgili çıkmaz duygusu, kişinin kendisini kuşatılmış ve yalnız hissetmesine ve kendini ifade edecek dilden yoksun olmasıyla şiddet eyleminin ortaya çıkmasına sebep olur. Şiddet gösteren kişi, kendini toplumsal kuralların dışına çıkmış ve yabancılaşmış olarak bulur.

Moses (2018: 23), şiddetin ortaya çıkışı ile ilgili iki görüş olduğunu söyler: Birinci görüş şiddetin çoğunlukla içgüdüsel olarak ortaya çıktığını

ve bu sebeple toplumsallaşma sürecinde çok az değiştiğini ifade ederken; ikinci görüş şiddetin sadece çevresel etkenlerden kaynaklanan bir davranış olduğunu ifade eder. Hikâye kişinin şiddete başvurmasında ise içsel duygularının dış çevre tarafından tetiklenmesi etkili olmuştur. Hikâye kişisi vitrinde gördüğü *mahpus, öbürlerinden nasıl ayrı, bırakılmış* kelimeleri ile tarif ettiği balık ile kendisi arasında özdeşim kurarak, kendini ifade etmede şiddeti bir araç olarak kullanmıştır.

Yumruğuma doladım mendilimi. Bu işkence... Onların işkencesine beyaz yumruğumu indirdim. Sokakta kimseler yok sanıyorum. Cam kırıklarının üstünden aştım. Akvaryuma elimi, çıplak sol elimi daldırdım. Buldum dipte onu. Gözleri soluk, ışıltsızdı. Tıpkı o. O işte. Tırnaklarımla etini deldim. Sesi bile çıkmadı. Parçaladım. Oysa canlanmasını istiyordum. Çevrem insanlarla dolmuştu. Gittikçe sıklaşıyorlardı. Hava alamıyordum Üstlerine atılıp, açığa çıkayım, dedim. Kısıkrak yakaladılar. Bir ikisi yumruk vurdu. Karşı koyamadım (Edgü, 2017: 12-13).

Hikâye kişisi, dipte yalnız ve ölmek üzere olan balığı gördüğünde, çocukken ölen balığını ve Gün'den ayrı kalmasını hatırlar ve içinde biriktirdiği öfkeyle balığı parçalayarak öldürür. Aslında balığın canlanmasını istediğini söyler, akvaryumun dibinde ölmekte olan balığın canlanamayacak oluşunun bilincinin yarattığı öfke, çocukluğunun ve Gün'ün bir daha geri gelmesinin imkânsızlığının yarattığı hayal kırıklığıyla birleşerek, şiddete dönüşür. Kişinin kendine yönelik uyguladığı şiddetin bazen güçle de örtüştüğünü söyleyen Küçük İskender (2018: 298), kendi bedenini silah şeklinde kullanmaya dikkat çeker. Cama vurma eylemi aracılığıyla kişilerin kendi kanını açığa çıkardığını, camın kırılışıyla ışın içine sesin görkeminin de girdiğini ve kişinin tepki aldığını söyler. *Aynı zamanda cam, şeffaflığına karşı dışarı açılış için büyük bir engeldir. Cezbeden, hırsı çoğaltan bir engel* (Küçük İskender, 2018: 298). Camı kırması ile engelleri aşarak diğer insanların dikkatini çeken hikâye kişisi, dayak yer. Arendt (2018: 8), insanın eylemlerinin sonuçlarının eylemcinin denetimini aştığına dikkat çekerek, şiddetin içinde fazladan bir keyfilik ögesi barındırdığını söyler. Bu bağlamda hikâye kişinin sonuçlarını düşünmeden gerçekleştirdiği eylemi, bir anlık anımsayışların getirdiği ruh haliyle gerçekleşir ve eylemin içindeki keyfilik ögesi ilk anda göze çarpar. Hikâye kişinin şiddet göstermesinin sebebi, istenmeyişi ve istenmeyişinden doğan hayâl kırıklığı ile baş edememesidir.

Hikâye kişinin başından geçenlerin ayrıntılarına *Kaçkınlar*'da yer alan "Dışarsı" adlı hikâyede yer verilir. Vitrin camını kırması ile insanların ona şiddet uyguladıkları ve şiddetin derecesinin gittikçe arttığı görülür. *Sonra onlar gelip vurdular, karşı koyamadım, insanlar, o kadar kalabalık*

ki karınca sürüleri gibi, kara, kapkara, karanlıklar, ortalarına düştüm, üstüme çullandılar, vurdular, vurdular, vurdular (Edgü, 2017: 37)... Hikâyede şiddetin şiddeti tetiklediği, şiddet olayına şahit olan insanların da içlerindeki nefreti ortaya koyarak şiddet eylemlerinde buldukları görülmür.

2. İktidarı Yansıtan Bir Araç Olarak Şiddet

İktidarı bireyler arası bir ilişki türü olarak tanımlayan Foucault (2011: 55), iktidara sahip olanların başka insanların davranışlarını belirleyebilme gücünü de elinde bulundurduklarını söyler. Başkalarının davranışlarına etki etme gücü davranışların içeriği üzerinde söz sahibi olmayı beraberinde getirir. *İktidar, hiç değilse kısmen, şiddetin elde tutulduğunun gösterilmesiyle temsil edilir* (Hobart, 2018: 59) İktidar ile şiddet arasındaki ilişkiye bakılacak olduğunda, iktidarın gücünü göstermesinde şiddetin önemli bir unsur olarak yer aldığı ifade edilebilir.

Şiddet, bir insana iradesi dışında kabul ettirilen bir durum, davranış vs. ile başlayıp manevi ve fiziksel baskı uygulamaya, onu hırpalamaya, zor kullanmaya (...) kadar uzanıyor ise, öncelikle -kişisel iktidar türlerinin çeşitli biçimlerinden kurumsal iktidarlara kadar uzanan bir yelpaze içinde- tahakküm kurmak ve otorite oluşturmakla başlar (Ergüden, 2018: 110).

“I.Kaçkın/Önsöz” adlı hikâyede şiddetin yönünün güçlüden güçsüze doğru olduğu görülür. İktidara sahip olan, üstün konumunu göstermek amacıyla sıklıkla şiddete başvurur. Hikâye kişinin, polis merkezinde sorgulanmaya götürülürken itilip kakıldığı görülür:

Nereye kaçacaksın bakalım? Dedi. Ha? Ha? Tutuşları altında ezildim. İteledi. Önüne kattı. Loş koridoru geçtik. Bir başkası, bir başkası, bir başkası, bir başkası, bir başkası, bir... Bunaldım. Beynim zonklamaya başladı. (...) Yanımdaki kapıya vurdu. Açık kapıdan itti beni. (...) Gözleri üstümdeydi. Ayakta kararsız duruyordum. Karşısına oturmamı istedi. Oturdum. Hiç karşılaşmadığı bir yaratığı inceler gibi baktı. Uzun bir süre. Yedi beni. Gözleriyle (Edgü, 2017: 14).

Hikâye kişisi polis merkezindeki işlem sırasında itilip kakılmasının yanı sıra aşağılanarak psikolojik şiddete de maruz kalır. Sorgu sırasında, polis karşısında kendini ifade edememesinin endişesini yaşar. Neden camı kırdığını sorduklarında, verecek bir cevap bulamaz, canının sıkıldığını söyler. Adam herkesin canının sıkıldığını ama kimsenin camları kırmadığını söyler.

Ben herkes değilim, dedim. Kimsin sen? Dedi. Kinliydi sesi. Hiç kimse değilim, dedim. Masanın üstünde duran cetveli aldı. Herkese olan kinini benden... Ürperdim. O kalın şimşir cetvelle vuracak sandım. (...) Elindeki, tahta, şimşir cetvel. Bir işim yok, dedim. Ci-garasını cam küllükte ezdi. Darmadağın etti. Benim kafamı eziyor sandım. Öylesine korktum. Kafatasımın çatırtısını duydum. Elindeki cetveli bana doğru sallıyordu (Edgü, 2017: 15).

Cetvel, hikâyede iktidarın sahip olduğu şiddet uygulama potansiyelini gösteren bir simge olarak kullanılmıştır. Cetveli elinde tutan taraf iktidara sahip olan taraftır: *Demek hiçbir iş yapmazsın, demek boş gezenin... camları demek... can sıkıntısı ha... Gözlerimi yumdum. Bana doğru gelen şimşir görüntüsünü görmeyeyim diye. Olduğundan büyük, bana doğru gelen, dayanılmaz* (Edgü, 2017: 15). Hikâyede şiddet ile iktidar arasındaki ilişki, iktidar temsilcileri ile suçlu görülenler arasındaki ayrımı belirginleştirmiştir. Kişilerin işlediği suçun sebebi olarak duygusal durumunu göstermesi, toplumsal normların dışına çıkmayı da beraberinde getirdiğinden, devletin iktidarını sarsar. Her vatandaş kendi duygu durumuna göre davranışlarda bulunarak norma aykırı davranırsa toplumsal düzen bozulur. Bu nedenle, bu tür davranışların bizzat devlet tarafından engellenmesi; eğer engellenemiyorsa cezalandırılması ve devletin varlığının vatandaşlara hissettirilmesi gerekir. Şiddetin meşru ve gayri meşru şiddet olarak ikiye ayrıldığını söyleyen Demiralp (2009: 72), meşru şiddetin düzeni yönetenler, kural koyucu ve uygulayıcılar tarafından kullanıldığını, gayrimeşru şiddetin ise yasadışı davranışlara karşılık geldiğini ifade eder. *Meşru şiddet, bir yandan yasa dışına çıkılmasın diye tehdit etmeni olarak, öbür yandan gayrimeşru şiddet kullananları cezalandırmak üzere kullanılı(r)* (Demiralp, 2009: 72). Hikâyede meşru şiddet polis, gayrimeşru şiddet ise hikâye kişisi tarafından temsil edilir. Gayrimeşru şiddetin, meşru şiddet aracılığıyla cezalandırıldığı görülür. Şiddetin kişisel iktidar türlerinin çeşitli biçimlerinden kurumsal iktidara kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde tahakküm kurmak ve otorite oluşturmakla başladığına dikkat çeken Ergüden (2018: 110), bu durumun toplumun ve toplumsallığın, yapıların ve hiyerarşik ilişkilerin neredeyse hepsinin şiddet içermesine sebep olduğunu ifade eder. Hikâye kişisinin polis karşısında yitirdiği iktidar, şiddet aracılığıyla görünür kılınır. Odada yalnız kaldığı bir zamanda hikâye kişisinin masanın üstünde duran cetveli usulca alarak dışarıya atması ise iktidarın şiddetinden kaçma arzusunu simgeler.

3. Varoluşsal Huzursuzluğu Gösterme Aracı Olarak Şiddet

Hikâyelerde şiddetin psikolojik bazı süreçler aracılığıyla da görünür kılındığı söylenebilir. Arketipler ya da rüyalar aracılığıyla görünür kılınan

şiddet, günlük hayatta ifade edilemeyen duyguların bilinçaltı mekanizmalar aracılığıyla zihne geri gelmesinin sonucudur. “Odada” adlı hikâyede, odasındaki fareye karşı tiksinti duyan bir adamın gerçekle düş arasındaki düşünceleri anlatılır. Tiksinti duyduğu fareyi öldürmek için çeşitli yöntemler düşünen hikâyeye kişisi, içe dönük, yalnız, yalandan ve sahtelikten uzak yaşamaya çalışan, kuşkucu, diğer insanlarla ve toplumla ilişkisi olmayan biridir. Başka insanlara benzemek istemediği için, odasından dışarı çıkmaz. Sessiz odadaki hayat emaresi ise farenin çıkardığı tıkırtılardır. Odası hikâyeye kişisi için bir sığınaktır ancak farenin odadaki varlığı ile odasının kendisi için sığınak olmaktan çıktığını ve fare aracılığıyla dış dünyanın odasına girdiğini düşünür. Bu sebeple fareyi zehirleyerek öldürmeye karar verir. *İlkin kapanı düşündüğümü itiraf etmeliyim. Ama bu bana korkunç geldi. Bir cinayet işliyormuşçasına irkildim. Herkes böyle yapıyor deyip temize çıkarmaya çalıştım kendimi* (Edgü, 2017: 18). Çeşitli öldürme yolları düşünerek fareyi ne tür bir şiddetle ortadan kaldıracaklarını tasarlar. Bir şeye karşı kullanıldığında şiddet olgusu yaratan doğal güç, şiddet kavramının özünde yer alır. Anlamsal olarak derine doğru gidildiğinde değer yargılarının kaybolduğu ve bunun yerini vasıfsız gücün aldığı görülür. *Bu güç bir canlıda da bir eşyada da olsa değer ne olduğunu bilmez. Belirli ölçüleri aştığı veya düzeni bozduğu zaman şiddet olarak algılanır* (Michaud, t.y.: 6).

Hikâyede de şiddet düşüncesinin -hikâyeye kişinin kendini ifade etme olanağından yoksun, yalnız ve yabancılaşmış bir kişi olması sebebiyle- uyku sırasında bilinçaltının egemenliğindeki zihinden geçenlerin aktarılması yoluyla yansıtıldığı görülür. Girard (2019: 9), doyurulmamış şiddetin her zaman kendine yedek bir kurban arayıp bulduğunu, öfkesini uyandırmanın yerine bu zayıf ve el altındaki öfkenin şimşeklerini üzerine çekecek herhangi bir özelliği bulunmayan birine yansıtıldığını ifade eder. Kişinin kendisine yönelik baş edemediği öfkesinin hikâyede şiddet aracılığıyla fareye yansıtıldığı görülür. Hikâyeye kişisi, tiksinti duyduğu fare için hazırladığı zehir sürülmüş peyniri evde bırakarak, fareden kurtulacak olmasının getirdiği ferahlık duygusu ile meyhaneye gider. *Ben burda içerken o orda ölecek, ne güzel, ne mutlu bir son* (Edgü, 2017: 18). Fareden kurtulacak olmak, hikâyeye kişisinde bir rahatlama yaratır. *Zehri peynirin üstünde gördüğüm günkü tiksintiyle -ama bu daha korkunç, kendimden- doğruldum yatağın ortasında. Aradan geçen bir iki hafta içinde tıkırtısını duymamıştım. Öldü gitti köşesinde, işte savaşımdaya başarıya ulaştım, demiştim* (Edgü, 2017: 20). Farenin ölümü adam tarafından başarı addedilir. *Fare, dışarıda bulamadığı huzuru evinde arayan öykü kişinin ruhundaki tedirginliğin ifadesidir ve ondan kurtulması mümkün olmamıştır* (Özata Dirlikyapan, 2007: 133). Fare, hikâyeye kişinin varoluşsal huzursuzluğunu görünür kılanın aracı olarak kullanılmıştır. *Fareler, evin içinde yalnızken bile öykü*

kişisinin peşini bırakmayan dış dünyayı, kendini kurmak isteyen öykü kişisini sahtelikleriyle, baskıları ve kalıplaşmış, davranışlarıyla huzursuz eden toplumsal düzeni simgeler (Özata Dirlikyapan, 2007: 133-134). Toplumsal yapıya uyum sağlayamayan hikâye kişisi, odasında kurduğu düzenin bozulmaması için şiddete başvurur. Şiddet, hikâyede imkânsızlığın ifadesi olarak ortaya çıkar.

Farenin öldüğü düşüncesinin getirdiği rahatlama ile birlikte hikâyeye kişisi, fareyle ilgili düş kurmaya başlar. Öncesinde fareyi öldürmekten vazgeçer, onun da yaşamaya hakkı olduğunu düşünür, ona yemek artıklarını bırakarak, farenin tedirgin ediciliğinden kurtulduğunu hayal eder ancak bir zaman sonra hayali korkutucu bir hâl alır. Bu hayalde fare gün geçtikçe büyür. *İlkin bir kedi yavrusu kadar oluyor, sonraki günler bir kedi büyüklüğüne ulaşıyordu. Giderek bir kuzu, bir koyun, sonra daha da büyüyen bir domuz... Büyüme böylece sürüyordu (...)* Ama fareliğinden hiçbir şey yitirmeden, aynı iğrenç çirkinliğini -büyüdükçe daha da artarak- koruyordu (Edgü, 2017: 21). Burada durmaksızın büyüyen fare aracılığıyla, hikâyeye kişisinin toplumun baskısını giderek artan bir şiddette hissettiği simgesel bir dille anlatılır. Şiddet yön değiştirerek, toplumdan yana olur ve güçsüz olan bireyi ezer.

Sana dokunmayan yılanı öldürme demeyi öğrenmişler. (...) Onlara, hiçbir zaman, bir oda içinde, nasıl bir rastlantıyla karşı karşıya geldikleri bilinmeyen iki insandan birinin, durup dururken karşısındakini öldürmek isteğini duyabileceğini anlatamam. Bu -öldürmek isteyen- kendileri bile olsa. Ama ben bunu iyi bilirim (Edgü, 2017: 22).

Hikâyeye kişisi, insanların en sıradan anlarda bile öldürme arzusundan kurtulamadıklarını, hayatı yönlendiren temel isteğin öldürmek olduğunu, bunu kendisinden bildiğini söyler. Burada nefretin şiddet yoluyla en son noktaya ulaşması söz konusudur. Ancak hikâyeye kişisi fareyi öldüremez, evdeki tıkırtılar bir süre sonra yeniden başlar. *Zaten benimki kaçmaktan, yenilmekten, odayı ona bırakmaktan başka bir şey değildi. Korkak bokun biriydim. Savaşacak gücüm yoktu. Bir fareyle bile* (Edgü, 2017: 22). Hikâyeye kişisinin fareyle olan mücadelesi kendi gölgesi ile olan mücadelesidir. İnsanın bireysel bilinç dışında bulunan diğer yüzünü temsil eden gölge, insanların engellenen şeyleri yapmak isteyen tarafıdır. Gölge aracılığıyla insanların *ilkel, denetimsiz ve hayvansal yanı* ortaya çıkar (Fordham, 2011: 64). Kişinin karanlık, güçsüz ve korku dolu yanlarını simgeleyen gölge arketipi, kaçınılan ve yüzleşilmek istenmeyen kişilik özelliklerini simgeler. Toplumsal standartlara ve ideal kişiliğe uymayan tüm vahşi istek ve duyguları kapsayan gölge, utanç duyulan ve kişilerin

kendileri hakkında bilmek istemediği her şeydir (Fordham, 2011: 65). Kişilerin karanlık yönleriyle barışmaları, benlikleriyle uyum içinde bir yaşam geçirmeleri bakımından önem taşır. Fareden kurtulmak isteyen hikâye kişisi gölgesiyle yüzleşmek yerine onu yok etmeye çalışmaktadır. Hikâyede şiddetin şiddeti doğurduğu, amacına ulaşmayan şiddet eyleminin daha sert eylemlere sebep olduğu görülür. Hikâye kişisi, zehirle öldüremediği fareyi öldürmek için bu defa kapan kurar. *Ertesi gün kısıkaçlı bir kapan aldım. Hani yemi dışleyince yayı çekilen, öldürücü çelik dişleri farenin gırtlığına saplanan kapanlardan biriydi bu* (Edgü, 2017: 23). Kapanın anlatımı, farenin ölümünden alınacak hazı da ifade eder. Kapana pastırma parçası yerleştirip dışarı çıkan hikâye kişisi, geldiğinde fareyi kapanın dişleri arasında bulur ve kapanla birlikte kesekağıdına koyduğu hayvanı sokağa fırlatır. Jung (2010: 208-209), rüyaların kişilerin iç dünyalarını betimlediğini söyler. Hikâye kişisi, fareyi öldürdükten sonra yeniden sessizliğin mutluluğuna erişerek düşsüz uykulara dalar ancak bir gece rüyasında kendisinin üzerinden trenler geçen bir köprü olduğunu görür. Rüya aracılığıyla hikâye kişisinin iç dünyası yansıtılır. Rüyasında canlanan bir köprüdür ve üzerinden geçen trenleri sallayarak uçuruma yuvarlar. Bazı insanlar hayattadır ve köprüye tırmanmaya çalışırlar ancak o sarsılarak hayattaki insanları da uçuruma düşürür. Bu durumdan büyük bir mutluluk duyar. Ancak şiddet doğası gereği büyüyerek devam eder ve en sonunda onu uygulayanı da içine çekerek yok eder. Rüyanın sonunda şiddetin köprüyü de yuttuğu, köprüünün yıkıldığı görülür.

Gece oluyordu. İnemeler yitmişti. Sessizlik. Çok geçmez bunlar kokuşmaya başlarlar, diye düşündüm. Bir güçsüzlük duydum. Bir köprü yorgunluğu. Her yanı ağrıyordu. Lime, lime çözülür gibiydim. Birden demir dayanakların sarsıldığını duydum altımda. Sonra daha şiddetli bir sarsılma. Büyük bir gürültüyle yıkılıyordum. Hiçbir şey yapamıyordum. Karşı koyamıyordum. Bütün evren sarsılıyordu. (...) Beni ayakta tutan tüm destekler birdenbire altımdan çekilmiş, yuvarlanıverdim. Kayaların, insan leşlerinin üstüne. İşte ölüyorsun, işte bittin, tamam, ölüyorsun işte, sen de, kendin de, diye mırıldanıyordum (Edgü, 2017: 24).

Adamın öldürdüğü farenin yaşadığını fark ettiği gün, rüyasında kendi ölümünü görmesi ve öncelikle başkalarının ölümüne sebep olması, sonrasında ise kendisinin yok olması, şiddetin yıkıcı doğasına yapılan bir göndermedir. Adler (2012: 136), rüyanın temelinde kişinin hayat karşısındaki tutumunun saklı olduğunu vurgular. Kendi karanlık yönüyle yani gölgesiyle barışamayan hikâye kişisi, dünyaya olan nefretini şiddet aracılığıyla ifade etmekte, şiddet sadece çevresindekilere değil kendisine

de zarar vermektedir. *Bundan sonra benim için dayanılmaz bir yaşam başlıyordu. Savaşma gücüm yitmişti. Çabuk ve her durumda ve her anlamda yenilmiştim* (Edgü, 2017: 25). Fare karşısında yenilmiş hissedenden hikâye kişisinin rüyasında fareler doğurup durması ise içindeki nefreti yenememesi, karanlık tarafıyla barışamaması anlamına gelir.

4. Tahammülsüzlük ve Nefretin İfade Aracı Olarak Şiddet

“Dışarsı” adlı hikâyede varoluşsal problemi olan hikâye kişisi, dünyayı anlamlandırmakta sıkıntı çeker. Karamsar, yalnız ve ümitsizdir. Dünyaya olan nefreti hikâyede, *bir çocuğu doğar doğmaz öldürmeli miydik ya da Böylesi bir dünyada tek başıma olsam hemen öldürürdüm kendimi* (Edgü, 2017: 28) gibi cümleler aracılığıyla ifade bulur. Sevgilisi Aysel’in köpeğinin varlığı ise onu çileden çıkarır. Köpek bir gün sıçrayıp onun üstüne çıkar, o da köpeği açık pencereden dışarıya fırlatır. Köpek ölmez ancak hayatının sonuna kadar topallamak zorunda kalır. Hikâyede, tahammülsüzlük ve nefretin şiddeti doğurduğunu söylemek mümkündür. Burada şiddet en zayıf olan canlıya yönelmiştir.

“II. Kaçkın” adlı hikâyede de hikâye kişisinin ailesine olan nefreti şiddete dönüşerek görünür kılınır. Hikâye kişisinin annesinin bir doktorla yasak ilişkisi vardır. Doktor Fazıl Bey, hikâye kişisinin evine gelerek anesiyle birlikte olur. *Annem, doktor gelince nasıl değişiyor. Fâzıl Bey gelince. Ben odama girerim. Dışarı çıktığımda yatak odasının camunda kara görüntülerini görürüm* (Edgü, 2017: 47) diyen hikâye kişisinin hayatında bu olay çeşitli travmaları da beraberinde getirir. Annesinin bu ilişkisi, babasını aldatması, babasının bu duruma ses çıkarmaması onu bunaltır ve Fazıl Bey’e karşı şiddet gösterdiği hayaller kurmasına sebep olur. Babasının mevcut durum karşısındaki sessizliği, onun hayattaki en büyük hayal kırıklığıdır. *Eskisinden çok daha küçük, çok daha çelimsiz geldi bana. Yanıma çöktü* (Edgü, 2017: 49). Babasının zayıflığı ve annesi tarafından aldatıldığını bilerek bu duruma sessiz kalması, genç adamı duyduğu nefret ile intikam alması gerektiği fikrine yöneltir. Erentay (2009: 40), bir başkasının çaresizliğinin insana kendi çaresizliğini hatırlattığını ve çaresizliğin de zayıflık olarak görülmesi sebebiyle kişilerin kendilerini kurban olarak düşünmekten nefret ettiklerini söyler. Babasının çaresizliği, hikâye kişisinin nefret duymasına sebep olur. Düşünde Fazıl Bey tarafından gözetlendiğini görür. *Anahtar deliğinde bir göz gördüm, ipiri, kömür karası. Doktorun gözü. Bizi gözliüyordu. Her şeyi gördü. İşaret parmağımı soktum deliğe. Parmağım Fâzıl Bey’in sıcak kanı bulaştı. Fâzıl Bey, Fâzıl Bey* (Edgü, 2017: 51). Gerçek hayatta Fazıl Bey’e karşı duyduğu ancak gösteremeyerek bilinç dışına ittiği nefret, rüyalar aracılığıyla ortaya çıkar ve şiddet aracılığıyla ifade edilir.

Hikâye kişinin ebeveynlerine duyduğu öfkeyle baş edemediği, öfkelerini diğer ilişkilerine de yansıttığı, sevgilisiyle birbirlerine fiziksel şiddet uyguladıkları görülür. Annesi genç adamın başındaki yarığı görünce dehşete düşer ve korumak istediğini söylediği oğluna Aysel'le beraber olduğu için kızar. Annesinin kendi yaptıklarını görmezden gelerek, oğlunun hayatına karışması oğlunun öfkelenmesine sebep olur. Aysel'i sevdiğini söyleyerek, *Tiksiniyorum (...)* *Sizden, hepinizden, iğrenç yaratıklar* (Edgü, 2017: 60) der. Aysel'in iki kere boşanmış olması, annesinin gözünde genç kadını affedilmez birine dönüştürür. *Aysel. Başumdaki yara. Kanaması durmuş yara. Başımda, koca başımda küçümencik acı vermeyen yara. Oysa Fâzıl Bey'in kanı? Parmağымda ağır. Bunları söylesem* (Edgü, 2017: 60)... Annesi kendi yaptıklarının oğlunu ne denli yaraladığını, ona nasıl acı verdiğini fark etmez. *Bizi ancak içimizle dışımızın bir olması kurtarır* (Edgü, 2017: 60) diyen hikâye kişisi, annesine ve babasına her şeyi söyleyerek onlarla yüzleşmek, içindeki nefretten kurtulmak ister ancak bunu yapamaz. *İkisinin de bildiği bir gerçeği dışa vurunca, kayalara çarpıp batacaklarını, yok olacaklarını biliyorum* (Edgü, 2017: 60). Annesi ağlamaya başladığında, babası her şeye oğlu için katlandığını söyler, o ise ikisinin de susmasını ister. Eğrilmez (2009: 17), ebeveynlere yönelik hiddet ve nefretini kabullenip aşamamış, onların yarattığı engellenmişlikleri anlayıp hoş görmeyi becerememiş, onlardaki ve kendisindeki eksiklikleri kabullenmemiş bireyin, olumsuz duygu fırtınaları yaşamaya ve bunları yöneldiği sevgi nesnelere yansıtmaya mahkûm olduğuna dikkat çeker. Yalanlar, görmezden gelmeler ve iki yüzlükler üzerine kurulmuş bir aile ilişkisinden kurtulamamak hikâye kişinin nefret duygusu tarafından ele geçirilmesine sebep olur. *(N)efret ancak sevgi sunan kucaklayıcı bir aile ortamında, hoşgörü, empati, affedicilik gibi benlik becerileriyle karşılaşıldığında aşılabılır* (Eğrilmez, 2015: 33).

Hikâye kişisi içindeki nefreti ifade etme imkanına sahip olmadığı için bu nefreti kendi bedenine yöneltir. Bu durum genç adamın sinir krizi geçirmesine sebep olur. *Onların yatak odalarının önünde duruyordum. Bütün varlığımla kapının üstüne yığıldım. Onların kapılarının. Camlar kırıldı. Ellerim, yüzüm kesildi. Oraya çöktüm. Cam kırıklarının üstünde. Bağırışları kulağымda* (Edgü, 2017: 61). Duyguların dil aracılığıyla ifade edilemeyişi, öfke krizlerine ve saldırganlıklara sebep olur. Saldırganlık, genellikle huzursuzluk karşısında gösterilen bir tepkidir. *Şiddet, doğrudan huzursuzluğun kaynağına yönelir. O da yasaklanmışsa, dolaylı saldırganlıklar ya da öznenin kendi kendine giriştiği saldırganlık hareketleri görülmeye başlar* (Michaud, t.y.: 70). Saldırganlık huzursuzluğun boşalma ya da patlama şekli olarak görülebilir. Yapılan klinik çalışmalar, saldırgan kişiliklerin oluşumunda travmatik unsurların, huzursuzlukların, parçalanmış ailelerin ve aile içindeki bunalımların etkili olduğunu vurgular (Michaud,

t.y. 71). Hikâyede de genç adamın aile içinde duygularını ifade etme dilinden yoksun olması ve öfkesini ifade edememesi, öfkesini kendine yönelterek kendi kendine şiddet uygulamasına sebep olur. Hikâye kişisi camları kırdıktan sonra, Doktor Fâzıl Bey onun yaralarını temizlemeye gelir. *Bunları yaparken yüzüne baktım. Gözlerinin içine. Gözlerinin içine, ki tedirgin olsun. Onun incecik gırtlaklarını sıkmayı tasarlamıştım dün. Ölecekti. Benim ellerimde ölecekti* (Edgü, 2017: 61-62). İfade edilmeyen sözlerin ve dile getirilmeyen duyguların nefrete dönüşerek şiddetin ortaya çıkış sürecini hızlandırdığı görülmektedir. *Saldırgan davranışların yoğunluğu; özerkliği kanıtlamak, arzu edilen doyum derecesini engelleyen durumu ortadan kaldırmak ya da derin bir acı ve hüsrana yaşatan kaynağı yok etmek gibi psikolojik işlevleriyle bağlantılı olarak değişir* (Atalay, 2015: 28). Mutsuz hayatının ve ailesindeki problemlerin kaynağı olarak gördüğü Doktor Fazıl Bey'e saldırma düşüncesi daima zihninde olan hikâye kişisi, doktora yönelmediği şiddeti kendisine yönelterek içindeki öfke ve saldırganlığı görünür hale getirmiştir. Bu durum öfke ile şiddet arasındaki ilişkiyi gözler önüne serer.

5. Kişinin Kendi Bedenine Yönelttiği Şiddet: Şiddetin Hem Öznesi Hem Nesnesi Olmak

Hikâyelerde yaşanan olaylar karşısında duygu ve düşünceleri ifade edecek dilden yoksun olmanın bir sonucu olarak hikâye kişilerinin kendilerini şiddetin hem öznesi hem de nesnesi hâline getirdikleri görülür. “Dışarı” adlı hikâyede polis hücreden hikâye kişisini almaya geldiğinde, adamın hem korkuya hem de kuşkuyla kapıldığı görülür. *Polis ona yaklaştı. Elini uzatıp tutacağı sıra, bağırma, kafasını duvara vurmaya, ağlamaya başladı. Ne söylediği pek anlaşılıyordu. Sesi, bağırtısı bir uluma halini aldı* (Edgü, 2017: 37). Hikâyede şiddetin her an ortaya çıktığı, kişilerin kendi kendilerini şiddete maruz bıraktığı, kaygı ve korkunun şiddet aracılığıyla kendi bedenini yok etmeye yönelik davranışlara sebebiyet veren bir eylem biçimi olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Riches (1989: 12), şiddetin belirli eylemleri yapanlardan ziyade onların tanığı ya da kurbanı olanlara ait bir kelime olduğuna dikkat çeker. Bu doğrultuda, başkalarından şiddetle muamele gören hikâye kişisinin, kendi kendine de şiddet uygulama eğiliminde olduğu görülür.

“IV. Kaçkın” adlı hikâyede, hikâye kişisinin intihar düşünceleri ile hastaneye yatırılışı, hastane süreci ve iyileştiği düşünülerek hastaneden taburcu edildiği gün intihar etmesi anlatılır. Hikâye kişisinin gündelik yaşamına şiddetle ilgili düşünceler eşlik eder. *Sessiz bir mekânın içinde, eşyalar sanki biçimlerini değiştirmiş, sofaların, odaların sınırlı boşluğunu doldurmaya çalışıyordu. Çokluk bunları birbirine çarpıp kırasım gelirdi* (Edgü, 2017: 76). Kendini ifade edememiş etraftaki nesnelere karşı şiddet

hissi ile dolmakla sonuçlanır. *Yeryüzünde denenmemiş nice işkence araçlarını akıl almaz bir buluşla ortaya koyuyorum İnsanlardan herhangi birine uyguluyorum. Dayanabilene aşk olsun. İşi bitenin yerine bir yenisi, bir yenisi, bir* (Edgü, 2017: 77). Hikâye kişinin zihinsel tasarılarının da şiddetle dolu olduğu görülür. Banyoda tıraş olurken, elindeki ustura ona intiharı hatırlatır.

Bir an elimdeki usturayı... Böylece sonumu, gerçek sonumu görecektim. Fıskıran kan aynanın üstünde bir leke oluşturacak, evdekiler banyonun kapısını kırıp girdiklerinde... Al bir saçmalık daha. Usturayı yerine koydum. Yüzümü yıkadım. Aynada yeniden kendime baktım. Dayanılmaz bir acı. Kafamı duvara çarpmaya başladım (Edgü, 2017: 78).

Hikâye kişisi, kendi varlığına dayanamaz bir hâle gelmesinin sonucunda kendini bir şiddet nesnesine dönüştürür. Endişe verici olan bu şiddet eylemi sonucunda tedavi olması için hastaneye yatırılır. Kızıltan ve Saydam (2015: 7), yaşamın arzulanması yerine ölümün arzulanmasının bastırılması gereken sapkın bir dürtü ya da tedavi olması gereken bir hastalık olarak görüldüğüne dikkat çekerek, intihar eyleminin yaşamın düzenine kastedilmiş ve ne pahasına olursa olsun engellenmesi gereken bir suç eylemi muamelesi gördüğünü ifade ederler. İntihar ile ilgili saplantılı düşünceler, tedavi edilerek ortadan kaldırılmaya çalışılır. İntihar, yaşamaya değer bulunmayan hayat karşısında bir başkaldırı olarak görülebilir. Varoluşsal bir mesele olan hayatın yaşamaya değer olup olmadığı sorusuna verilecek cevap, yaşam ve ölüm arasındaki çatışmayı sona erdirir. İyileştiği için hastaneden taburcu edilen hikâye kişisi, o gece uyku hapları içerek intihar eder.

Bütün hapları avcumu boşalttım. Düşsüz, sıkıntısız bir uykuya dalmak için. Hiç ses olmayacak. Kimse... Çöken dünyanın yıkıntıları altında, kımultusuz, dümdüz, uzandığım gibi, öylece, kokmamı bekleyerek, devinmesiz, ama gene de doludizgin gidiyorum karanlığın içine (Edgü, 2017: 82).

İfade edilmeyen duygular, şiddetle birlikte intiharı ve ölümü getirir. Kılıç (2015: 47), intihar eden insanların genellikle çok öfkeli olduklarını söyleyerek yapılan araştırmaların intihar eyleminin en sık, saldırganlık eğilimi yüksek ve dürtüsel kişilerde görüldüğünü ortaya koyduğuna dikkat çeker. İntihar eden kişilerde sıklıkla görülen kişilik özellikleri, *insan ilişkilerinde mesafeli, yalnız, mükemmeliyetçi* olmalarıdır. Bu kişilik yapısının “aşırı öfke” ile birleşmesiyle ortaya çıkan tahammülsüzlük ise, kişinin kendine ya da başkalarına yönelebilir. Hikâyede zihninde intihar düşüncesiyle yaşayan hikâye kişinin, kendisine yönelen saldırgan davra-

nışları söz konusudur. Hikâyenin başında aklından geçirdiği intiharı gerçekleştirememesinin yarattığı saldırganlığı, kafasını duvarlara vurmak suretiyle kendi bedenine yönelten hikâye kişinin kendini, şiddetin hem öznesi hem de nesnesi haline getirdiği görülür. Hikâye kişisi, yaşanan olay sonucunda tıbbî destek alarak iyileştirilmeye çalışılsa da, sağlığına kavuştuğu düşünülerek hastaneden taburcu edildiği akşam intihar eder. Bu durum hikâye kişinin yaşam karşısındaki dinmeyen nefretinin kendi bedenini yok etmek suretiyle şiddete dönüştüğünün göstergesidir.

Sonuç

Yaşamın her anına damgasını vuran şiddet, toplumsal hayatın bir parçası hâline gelmiştir. Şiddet, toplumsallaşamamış, benliği kabul görmemiş, yalnız ve yabancılaşmış insanların görünür olmak için başvurdukları bir eylemdir. Ferit Edgü'nün *Kaçkınlar* adlı kitabında yer alan hikâyelerin şiddet temi merkeze alınarak incelendiği çalışmada, şiddetin kişilerin varoluşsal probleminin yarattığı baskıyı yansıtma aracı olarak ortaya çıktığı görülmüştür. *Kaçkınlar*'da şiddet, insandan insana, insandan hayvana ve insandan nesnelere yönelik şiddet olmak üzere çeşitli biçimlerde görünür kılınır. Fiziksel şiddet, hem hikâye kişileri tarafından uygulanan hem de onların maruz kaldığı bir şiddet türü olarak, insanoğlunun yıkıcı ve yok edici yüzünü temsil eder. Psikolojik şiddet ise hem içeriden kişilerin kendilerine uyguladığı duygusal şiddet hem de dışarıdan diğer insanlar tarafından hikâye kişisine uygulanan baskılar aracılığıyla görünür kılınır.

Hikâye kişilerinin şiddete başvurmalarının en önemli sebeplerinin başında kendilerini ifade edecek dilden yoksun olmaları gelir. *Kaçkınlar*'daki hikâyelerde içe kapanıklık, yalnızlık, istenmemişlik, umutsuzluk, karamsarlık, kabul görmeyiş, aşağılanma, yok sayılma gibi duygu ve durumları yoğun bir biçimde yaşayan hikâye kişileri için şiddet, kendilerini ifade edememenin sonucu olarak ortaya çıkar. Hikâye kişileri, yalnızlıklarını, dışlanmışlıklarını, hayal kırıklıklarını, öfkelerini ve nefretlerini ifade edebilecek dile sahip olmadıkları için duygularının yarattığı baskıyı şiddet aracılığıyla eyleme dönüştürürler.

Hikâyelerde kişilerin şiddeti zaman zaman kendi bedenlerine yönelttikleri, şiddetin hem öznesi hem nesnesi oldukları görülür. Şiddetin kişinin kendi bedenine yönelmesi sonucu intihar fikrinin hikâye kişilerince düşünüldüğü, bazen de hayata geçirildiği görülür. Hikâyelerde şiddetin iktidar ile ilişkisi merkeze alındığında, iktidarın şiddeti uygulama gücünü elinde bulundurduğu ve şiddetin yönünün güçlüden güçsüze doğru olduğu ifade edilmelidir. Tahammülsüzlük ve nefretin şiddet aracılığıyla yansıtıldığı hikâyelerde, şiddet kişilerin kendilerini ifade etmek için başvurdukları bir eylem olarak konumlandırılmıştır.

KAYNAKLAR

- ADLER, Alfred (2012), *İnsanı Tanıma Sanatı*, Çev.: Kâmuran Şipal, Say Yay., İstanbul.
- ARENDR, Hannah (2018), “Şiddet Üzerine” *Cogito*, S. 6-7, s. 7-21, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- ATALAY, Hakan (2015), “Kendine Acı, Ondan Nefret Etme”, *Psikeart*, S. 42, s. 24-28, İstanbul.
- AYVERDİ, İlhan - TOPALOĞLU Ahmet (2007), *Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İstanbul.
- BAY AYTEKİN, Ayşenur (2009), “Yuvada Şiddet Şiddetin Yuvası”, *Psikeart*, S. 5, s. 30-33, İstanbul.
- CAILLOIS, Roger (2018), “Karizmatik İktidar”, *Cogito*, S. 6-7, s. 79-90, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- DEMİRALP, Oğuz (2009), “Yeğin Yaratığın Dayanılmaz Yeğniligi”, *Psikeart*, S. 5, s. 68-73, İstanbul.
- DEVECİ, Mutlu (2012), *Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*, Akçağ Yay., Ankara.
- EDGÜ, Ferit (2017), *Kaçkınlar*, Sel Yay., İstanbul.
- EĞRİLMEZ, Ayhan (2009), “Şiddetin Anneye İlgili Kaynakları Cinnet de Anaların Ayakları Altındadır”, *Psikeart*, S. 5, s. 14-17, İstanbul.
- _____ (2015), “Ötekim, kustum kabım”, *Psikeart*, S. 42, s. 32-33, İstanbul.
- ERENTAY, Sibel (2009), “Şiddet Kimden Öğrenilir?”, *Psikeart*, S. 5, s. 38-43, İstanbul.
- ERGÜDEN, Işık (2018), “Örnek Bir Şiddet Mekânı: Hapishane”, *Cogito*, S. 6-7, s. 109-116, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- ERTEN Yavuz- ARDALI Cahit (2018), “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”, *Cogito*, S. 6-7, s. 143-163, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- FORDHAM, Freida (2011), *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*, Çev.: Aslan Yalçın, Say Yay., İstanbul.
- FOUCAULT, Michel (2011), *Özne ve İktidar*, Çev.: Işık Ergüden - Osman Akınhay, Ayrıntı Yay., İstanbul.
- GIRARD, Rene (2019), *Şiddet ve Kutsal*, Çev.: Necmiye Alpay, Alfa Yay., İstanbul.
- HOBART, Mark (2018), “Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru”, *Cogito*, S. 6-7, s. 51-64, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- <https://sozluk.gov.tr/Şiddet> (Erişim tarihi: 10.08.2020)
- JUNG, Carl Gustav (2010), *İnsan Ruhuna Yöneliş*, Çev.: Engin Büyükin, Say Yay., İstanbul.
- KAPTANOĞLU, Cem (2009), “Neden Şiddet?”, *Psikeart*, S. 5, s. 8-13, İstanbul.
- KILIÇ, Emine Zinnur (2015), “Affetme Makinesi”, *Psikert*, S. 37, s. 47, İstanbul.

- KIZILTAN, Hakan - SAYDAM, M. Bilgin (2015), “Bir Olasılık Olarak İntihar”, *Psikeart*, S. 37, s. 6-9, İstanbul.
- KURT, Mustafa (2009), “Varoluşçuluğun Türk Edebiyatına Girişi ve İlk Etkileri”, *Gazi Türkiyat*, S. 4, s. 139-154.
- Küçük İskender (2018), “Beş Dakika Delikanlı Olmanın Dayanılmaz Sıcaklığı”, *Cogito*, S. 6-7, s. 297-298, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- MICHAUD, Yves (t.y.), *Şiddet*, Çev.: Cem Muhtaroglu, İletişim Yay., İstanbul.
- MOSES, Rafael (2018), “Şiddet Nerede Başlıyor?” *Cogito*, S. 6-7, s. 23-27, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- ÖZATA DİRLİKİYAPAN, Devrim (2007), “Yazınsal Kavrayışta Köklü Bir Değişim: Türk Öykücülüğünde 1950 Kuşağı”, Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- RICHES, David (1989), “Şiddet Olgusu”, *Antropolojik Açından Şiddet*, Yay. Haz. David Riches, Çev.: Dilek Hattatoğlu, s. 10-41, Ayrıntı Yay., İstanbul.